

Seletuskiri
haridus- ja teadusministri 21. augusti 2015. a määruse nr 40 „Rakendusuuringute
toetamine nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondades“
muutmise eelnõu juurde

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Käesoleva haridus- ja teadusministri määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Haridus- ja Teadusministeeriumi teadusosakonna peaekspert Mariann Saaliste (mariann.saaliste@hm.ee, tel 7350 214) ja õigusosakonna jurist Kadi Mölder (kadi.molder@hm.ee, tel 7350 234).

Haridus- ja teadusministri 21. augusti 2015. a määruse nr 40 „Rakendusuuringute toetamine nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondades“ (edaspidi *määrus*) muutmise eesmärgiks on täpsustada toetuse andmise tingimusi, muuta need ettevõtete jaoks selgemaks ja arusaadavamaks ning kohandada tingimusi vastavalt ettevõtete tegelikele vajadustele.

Toetuse andmise eesmärk on toetada ettevõtteid avalikes teadus- ja arendusasutustes (edaspidi *TA asutus*), so eelkõige Eesti ülikoolides, TA asutustes ja rakenduskõrgkoolides ettevõtete huvides läbi viidavate rakendusuuringute ja tootearendusprojektide rahastamisel, tõsta Eesti ülikoolide, TA asutuste ja rakenduskõrgkoolide motivatsiooni ettevõtlusele vajalike rakendusuuringute ja tootearendusprojektide läbiviimiseks kasvuvaldkondades ning soodustada teadmussiiret ettevõtete ja Eesti avalike TA asutuste vahel.

Ülikoolide ning teadus- ja arendusasutuste valmisolek ja motivatsioon ettevõtetele vajalike rakendusuuringute ja tootearendusprojektide läbiviimiseks on üldiselt kõrge, kuid ettevõtete huvi antud meetme vastu on olnud ebapiisav. Seega on reaalne oht, et meede ei anna piisavat tõuget ettevõtete innovatsioonivõimekusele, struktuurivahenditest selleks ettenähtud toetus võib jääda kasutamata ning TA asutuste ja rakenduskõrgkoolide potentsiaal teadmussiirde alal rakendamata.

Käesolevat muudatuste paketti ette valmistades analüüsiti kõiki osapooli kaasates põhjalikult suuremaid kitsaskohti meetme rakendamisel ning valmistati ette kolm olulisemat sisulist muudatust. Muudatused puudutavad teadus- ja arendusasutuste ringi laiendamist, kellelt teadus- ja arendusteenust on võimalik osta, abikõlblike kulude ringi laiendamist ning ettevõtte poolt tehtavate kulude osakaalu suurendamist eelarvest. Lisaks nimetatud sisulistele muudatustele tehakse määruses terve rida tehnilisi muudatusi, mis aitavad kaasa meetme sujuvamale rakendamisele.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse § 2 punktis 12 on sätestatud, kes on määruse kontekstis avalikud teadus- ja arendusasutused, kellelt ettevõtetal on võimalik teadus- ja arendusteenuseid tellida. Avalike teadus- ja arendusasutuste hulgast on kehtiva määruse kohaselt välistatud positiivselt evalveeritud eraõiguslikud teadus- ja arendusasutused, mis on saanud toetust väliskaubandus- ja ettevõtlusministri 22. oktoobri 2014. a määruse nr 89 „Tehnoloogia arenduskeskuste toetamise tingimused” alusel. Erinevatelt sihtrühmadelt, sealhulgas meetmest toetust taotlenud ettevõtete arvamus on, et tehnoloogia arenduskeskuste (edaspidi *TAKid*) välistamine teadus- ja arendusteenuste pakujate ringist ei ole olnud õigustatud, kuna tehnoloogia arenduskeskustel

on oma valdkonna ettevõtetega tihe side ning võimalus, et ettevõtted leiavad TAKide näol sobiva TA teenuse osutaja, on suur. Seega eemaldatakse sättest piirang, mille kohaselt ei saa teenust osutada eraõiguslikud teadus- ja arendusasutused, mis on saanud toetust väliskaubandus- ja ettevõtlusministri 22. oktoobri 2014. a määruse nr 89 „Tehnoloogia arenduskeskuste toetamise tingimused” alusel. Sätet muudetakse, et laiendada ettevõtete valikuvõimalusi sobiva TA teenuse osutaja leidmisel.

Väliskaubandus- ja ettevõtlusministri 22. oktoobri 2014. a määruse nr 89 „Tehnoloogia arenduskeskuste toetamise tingimused” toetatakse muuhulgas TAKides läbiviidavat teadus- ja arendustegevust, sealhulgas rakendusuuringute ja tootearenduse läbiviimist. Nimetatud meetmes antakse TAKidele toetust pikemaks perioodiks, kuid toetuse saajana tuleb TAKidel koos taotlusega esitada uuringute kava, milles on toodud lähema 2 aasta jooksul kavandatavad uuringud. Uuringute kava uuendatakse perioodiliselt, kuna vastavalt ülalnimetatud määrusel § 30 lõikele 2 tuleb toetuse saajal uue partneri liitumisel või uue alamprojekti lisandumisel taotleda taotluse rahuldamise otsuse muutmist. Topeltfinantseerimise riski maandamiseks olukorras, kus TAKid võivad kahes eri meetmes olla nii toetuse saajad kui ka teenuse osutajad, kontrollib RÜ juhul, kui taotluses on teenuse osutajaks TAK, teenuse sisu kattuvust tegevuse „Tehnoloogia arenduskeskuste toetamise tingimused“ raames toetatud rakendusuuringu või tootearendusega. Kattuvust käsitletakse topeltfinantseerimisena ning sellisel juhul ei saa ettevõtte antud TA teenust TAKilt tellida.

Määruse § 7 lõikes 1 on sätestatud abikõlblikud kulud, mille hulgas on ainult selliste teenustega seotud kulud, mida ettevõtetal on võimalik sisse osta TA asutustelt. Muudatusega lisatakse lõikesse 1 punkt 5, mille alusel on ettevõtetal võimalus turutingimustel osta projekti elluviimiseks vajalikke nõuandeteenuseid ka teistelt asutustelt kui TA asutused. Muudatus on seotud vajadusega laiendada toetuse saajate poolt tehtavate tegevuste ringi, kuna ettevõtetal võib teadusprojekti elluviimiseks lisaks uuringutega seotud teenustele vaja minna ka muid elluviidava rakendusuuringu või tootearendusprojektiga otseselt seotud nõuandeteenuseid, mida määruse § 2 punktis 12 loetletud teadus- ja arendusasutused ei paku. Muudatuse sisseviimisel säilib olukord, kus uuringud, tehniline teave ja sisseostetud või litsentseeritud patentide teenused ostetakse endiselt avalikelt teadus- ja arendusasutustelt, seega ei muutu kooskõla toetatavate tegevustega (ettevõtete toetamine nende huvides kasvuvaldkondades läbiviidavate rakendusuuringute ja tootearenduse, mis toimuvad avalikes TA asutustes, läbiviimise rahastamisel).

Määruse § 7 lõike 1 punktiga 2 seotud muudatuse eesmärk on viia punkti sõnastus vastavusse Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 (üldine grupierandi määrus) artikli 25 punkti 3 alapunkti 2 sõnastusega, täpsustades vahendite ja seadmete abikõlbliku kulu arvestamise metoodikat (amortisatsiooniarvestus). Abikõlblikuks peetakse seadmete kasutuskulu maksumuse arvestamist läbi asutuse amortisatsiooniarvestuse metoodika, kui seade on soetatud ja toetuse saaja on selle eest tasunud projekti abikõlblikkuse perioodil ja mis põhineb üldiselt aktsepteeritaval raamatupidamistaval.

Määruse § 7 lõikes 1¹ on sätestatud piirang lisaks teadus- ja arendustegevuse tellimisele ettevõtte poolt tehtavatele kuludele. Seni ettevõtete kuludele sätestatud piirang 20% ei ole ennast õigustanud ning ettevõtete tegevused teadus- ja arendusprojektide elluviimisel eeldavad antud määruse raames sätestatust kohati suuremat mahtu. Ettevõtete tegevuste ja kulude suurem osakaal projekti abikõlblikust kogumaksumusest võimaldab ettevõttel endal rohkem tegevusi teha ning tõsta ka ettevõtte enda TA võimekust, näiteks teadus- ja arendustöötaja töölevõtmise

teel. Muudatusega tõstetakse ettevõtete kulude osakaalu seniselt 20 protsendilt 40-le protsendile.

Määruse § 7 lõikes 3 tehtav muudatus tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 61 muudatustest, millega muudeti lõiget 8 ja asendati see järgmisega: „8. Lisaks ei kohaldata lõikeid 1–6 tegevustele, millele programmi raames antav abi on riigiabi.“.

Määruse § 8 muudetakse lõikeid 1 ja 2 ning täpsustatakse projektide abikõlblikkuse perioodiga seonduvat regulatsiooni. Muudatuse eesmärk on võimaldada toetuse saajal alustada tegevustega enne taotluste esitamist kui abikõlblikkuse perioodi algus on planeeritud varasemaks taotluse esitamise kuupäevast.

Vähese tähtsusega abi andmisel ei ole vaja järgida abi ergutava mõju nõuet, mis on oluline riigiabi andmisel (tegevustega ei tohi olla alustatud enne taotluse esitamist), mistõttu võib vähese tähtsusega abi andmise korral projekti tegevustega alustada enne taotluse esitamist.

Varasem sõnastus on olnud ekslik, kuna kehtiva sõnastuse kohaselt ei tohi projekti abikõlblikkuse perioodi alguskuupäev olla varasem kui taotluse esitamise kuupäev. Olemasolev sõnastus on ebatäpne, kuna projektide puhul, mille puhul antakse üksnes vähese tähtsusega abi, on võimalik projektiga alustada ka enne taotluse esitamist. Seega on vaja sõnastust muuta selliselt, et säte ei piiraks tegevustega alustamist projektide puhul, mille raames antakse vähese tähtsusega abi. Piirangud tegevustega alustamisele on sätestatud ka § 6 lõigetes 5 ja 6.

Määruse § 8 täiendatakse lõikega 3, millega tuuakse selgelt välja toetuse saaja kohustus seoses riigiabi ergutava mõju nõudega. Meetme raames antakse riigiabi, mistõttu ei tohi toetatavad tegevused olla alustatud enne taotluse esitamist. Selline ergutava mõju nõue tuleneb Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 (üldine grupierandi määrus) artikli 6 lõike 2 ergutava mõju nõudest: „Abil loetakse olevat ergutav mõju, kui abisaaja on asjaomasele liikmesriigile esitanud kirjaliku abitaotluse enne projekti või tegevusega seotud töö alustamist“. See tähendab, et ettevõtja ja TA asutuse vahel ei tohi enne taotluse esitamist sõlmida ka siduvaid lepinguid.

Kui toetust antakse üksnes vähese tähtsusega abina, siis ergutava mõju nõue (taotluse esitamine enne tegevustega alustamist) ei kohaldu. Kui projektis antakse nii riigiabi kui vähese tähtsusega abi, ei tohi toetatavate tegevustega alustada enne taotluse esitamist.

Määruse § 10 täiendamiseks lisatakse säte, mille kohaselt ei saa taotlejaks ega partneriks olla eraõiguslik juriidiline isik või äriühing, kes on ühtlasi positiivselt evalveeritud TA asutus. Muudatus on seotud asjaoluga, et nende juriidiliste isikute ringi, kes võivad ettevõtetele osutada TA teenuseid, laiendatakse tehnoloogia arenduskeskustega, mis on saanud toetust väliskaubandus- ja ettevõtlusministri 22. oktoobri 2014. a määruse nr 89 „Tehnoloogia arenduskeskuste toetamise tingimused“ alusel. Muudatusega välistatakse, et samad eraõiguslikud isikud saavad tegevuse raames olla korraga nii toetuse saaja kui ka TA teenuse pakkuja rollis.

Samuti lisatakse määruse § 10 lõikesse 6 uus punkt 7, kus tuuakse selgelt välja taotleja kohustus seoses hankimisega. Riigihangete seaduse §-s 3 sätestatud põhimõtteid peab perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse seaduse § 26 alusel täitma toetuse saaja. Kehtiv struktuuritoetuste õigus, sh tegevuse määrus ei sätesta taotleja sellise kohustuse täitmist. Muudatusega sätestatakse, et toetuse taotlemisel tuleb esitada hinnapakumised, kui projekti eelarve sisaldab üle 5 000 euro maksumusega sisseostetavate teenuste kulusid.

Määruse § 11 lõike 1 punkti 3 kohaselt peab taotleja koos taotlusega esitama arendusplaani, milles esitatakse ülevaade tellitavate rakendusuringute ja/või tootearenduse mahust ja sisust. Arendusplaani peab sisaldama tegevuskava, kus on kirjeldatud rakendusuringu või tootearenduse põhieesmärgid, uuringu teaduslik uudsus, peamised meetodid, eeldatavad tulemused ja nende rakendamine. Samuti peab arendusplaanis olema info uuringut läbiviiva avaliku TA asutuse uurimisrühma või teadlaste kohta ja koostööst tekkiv lisaväärtus, mis tähendab, et rakendusuringu läbiviija peab olema valitud enne taotluse esitamist. Arendusplaani, sealhulgas seal sisalduva eelarve alusel hindab hindamiskomisjon projekti eelarve põhjendatust (et projekti eelarve on planeeritud tegevuste elluviimiseks läbipaistev, optimaalne ning kuluefektiivne). Tulenevalt eeltoodust peab taotleja rakendusuringu tellimisel (teenus) järgima toetuse saaja kohustusi ja tõendama, et ostu maksumuse kujunemisel on järgitud riigihangete seaduse (edaspidi *RHS*) §-s 3 sätestatud nõudeid, kui selle maksumus on võrdne või suurem kui 5000 eurot ilma käibemaksuta. Eelkõige peab teenuse maksumuse tekkimisel tõendama, et ostuhind kujunes konkurentsi korral erinevate erapooletute ja võrreldavate pakkumuste võrdlemise teel ja et konkurentsi on efektiivselt ära kasutatud. *RHS* tähenduses mittehankijate kohustust ühtlustatakse *RHS*i tähenduses hankijate kohustusega, sest mõlemal juhul on tegemist avaliku ressursi kasutamiselega.

Kui hange viidi läbi enne taotluse esitamist, peab pakkumus olema jõus ka siis, kui teenust või kaupa reaalselt ostma hakatakse st hinnapakumus peab kajastama selle kehtivusaega.

Määruse § 11 lõikes 1 punktis 4 tehtavad muudatuse eesmärk on tuua selgemalt välja mõte, et taotleja on kohustatud esitama äriplaanis andmed, mis on kajastatud rakendusüksuse kodulehel toodud näidises¹. Taotleja võib kasutada ettevõtja enda poolt koostatud vormi, kuid sellel peavad olema kajastatud kõik näidises toodud teemad. Sama lõike punktis 6 tehtava muudatuse eesmärk on tuua selgemalt välja, et ühe taotluse raames on võimalik toetust taotleda tegevuse määruses toodud mõlemale tegevusele. Toetatavad tegevused määruse mõistes on rakendusuringute ja tootearenduste läbiviimine.

Samuti on rakendusüksuse kohustus taotluse rahuldamise otsuse tegemisel veenduda, et määruse § 7 lõike 1 punktides 2–5 nimetatud kulude osakaal ei ületa ettevõtete kuludele seatud piirangut (40% projekti abikõlblikest kuludest), mistõttu peavad olema taotluses kajastatud kulud toetatavate tegevuste ja kululiikide lõikes.

Määruse § 11 lõike 1 punkti 6 muutmisega täpsustatakse projekti maksumuse mõistet arusaadavuse eesmärgil. Kuna projekti maksumuse mõistet kasutatakse nii määruses kui ka taotlusvormis, on mõiste selgitamine vajalik. Projekti planeeritud kogumaksumusena käsitatakse kogu projekti maksumust, see tähendab toetust ja toetuse saaja enda panust kokku, sealhulgas need kulud, mida Euroopa Liidu toetusest hüvitada ei saa ehk mitteabikõlblikud kulud.

Määruse § 11 lõikes 2 on sätestatud projekti maksumus, alates millest tuleb projekti äriplaani ja arendusplaani esitada inglise keeles. Muudatusega kehtestatakse uueks maksumusega seotud piiriks 500 000 eurot ning selle muudatuse eesmärk on vähendada taotluse menetlemise halduskoormust, sealhulgas kiirendada taotluse vastavaks tunnistamist ja hindamist. Inglise keeles dokumentide esitamise vajadus puudub, kuna senini ei ole taotluste hindamisel tekkinud vajadust kaasata väliseksperite ja sellist vajadust ka ei planeerita.

¹ Näidis leitav Sihtasutuse Archimedes kodulehel <http://archimedes.ee/str/taotlejale/period-2014-2020/nutika-spetsialiseerumise-rakendusuringud/>

Määruse § 13 muutmise saatesatakse, et senise Eesti Teadusinfosüsteemi asemel kasutatakse taotluste esitamise, menetlemise, hindamise ja aruandluse keskkonnana E-toetuse keskkonda. Muudatuse eesmärk on vähendada halduskoormust ja andmete dubleerimist. Eesti Teadusinfosüsteemi (ETIS) ja struktuuritoetuse registri vahel ei ole andmevahetust ning täna on struktuuritoetuse registris olemas taotlemise menetlemiseks (§ 14) kõik funktsionaalsused, sealhulgas taotluste hindamine ja aruannete menetlemine. Kuna rakendusüksus on kohustatud kõik vastavad andmed struktuuritoetuse registrisse sisestama, samuti toimub toetuse saaja poolt maksetaotluste esitamine läbi registri, siis on otstarbekas ka taotluse ja aruannete esitamine korraldada läbi registri, et vältida dubleerimist, andmesisestusvigu ning vähendada halduskoormust. Seoses antud muudatusega muudetakse ka § 21 lõikeid 1 ja 3.

Määruse § 23 lg 2 punkti 4 lisamisega täpsustatakse toetuse saajale kestvuse nõude järgimise kohustus vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artiklis 71 sätestatule. Kestvuse nõuet kohaldatakse projekti raames tekkivale intellektuaalsele omandile, kui antavat toetust käsitletakse tootliku investeeringuna. Kui tegemist on VKE-ga, kohaldatakse 3 aasta pikkust kestvuse nõuet. Suurettevõtetele kohalduv kestvuse nõue on 5 aastat.

3. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusaktidega.

5. Määruse mõjud

Määruse muutmise tulemusel tõuseb ettevõtete huvi antud meetme vastu, mille tagajärjel kasvab ettevõtete innovatsioonivõimekus ning suureneb motivatsioon teha järjepidevalt koostööd teadus- ja arendusastutustega. Toetuse andmise tingimustest eemaldatakse kitsaskohad, mis on meetme atraktiivsust ettevõtete hulgas vähendanud, suurendades ettevõtete valikuvõimalusi ettevõtte huvides tehtava teadus- ja arendustegevuse elluviimisel.

Tehnilist laadi muudatuste tegemise järel muutub toetuse andmise tingimuste tekst lihtsamaks ja üheselt arusaadavamaks ja see lihtsustab omakorda nii toetuse taotlejate kui ka taotlusvoorude korraldajate tööd.

6. Määruse rakendamisel vajalikud kulutused

Määruse rakendamisega lisakulutusi ei kaasne.

7. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks ministeeriumitele ja arvamuse avaldamiseks positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusastutustele, Eesti Teadusagentuurile ning Sihtasutusele Archimedes. Esitatud ettepanekud ja märkused on kirjeldatud kooskõlastustabelis.

Mailis Reps
minister

Mart Laidmets
kantsler